Onderzoek onder de loep: (Familie-)ervaringsdeskundigheid in de forensische geestelijke gezondheidszorg

Van Gysel, L., Pouille, A., Cappon, L., Steeman, K., & Rowaert, S. (2025). Brug tussen (familie-)ervaringsdeskundigheid en forensische geestelijke gezondheidszorg: de visie van professionals. *Verslaving & herstel, 5*(1), 18–28.

Hoe kijken leden van familieorganisaties naar dit onderzoek?

Familieorganisaties erkennen de meerwaarde van dit onderzoek naar familie-ervaringsdeskundigheid in de forensische geestelijke gezondheidszorg. Tegelijk brengen zij enkele belangrijke aanvullingen en aandachtspunten naar voren. Tijdens een focus- en reflectiegroep gingen we in gesprek over het onderzoek en de opgemaakte samenvatting van het onderzoek.

Kritisch reflecteren vraagt verbreding

Het onderzoek benoemt enkele eigenschappen voor familie ervaringsdeskundigen als belangrijk: empathie, authenticiteit, kritisch reflecteren, veerkracht, communicatievaardigheden en voldoende afstand tot de eigen ervaring. Vanuit de deelnemende familieorganisaties wordt dit grotendeels erkend, maar er worden ook nuances aangebracht. Familieorganisaties geven aan dat *kritisch reflecteren* niet alleen gaat over reflecteren op de eigen ervaring, maar ook over kritisch kunnen kijken naar organisaties, zorgpraktijken en beleid. Familie-ervaringsdeskundigen brengen vaak perspectieven binnen die bestaande werkwijzen uitdagen en net daarin schuilt hun meerwaarde.

Herstel is geen lineair proces

Het begrip *minimum herstel* wordt als moeilijk ervaren. Herstel verloopt zelden rechtlijnig en terugval maakt vaak deel uit van het proces. Familieorganisaties benadrukken dat de vraag niet zozeer is hoeveel herstel iemand heeft doorgemaakt, maar of iemand inzicht heeft in herstelprocessen en voldoende ruimte kan nemen ten opzichte van de eigen ervaring. Daarbij gaat het zowel om ervaring met het eigen proces als met herstel bij anderen.

Een belangrijk onderscheid: ervaringsdrager versus ervaringsdeskundige

Volgens familieorganisaties maakt het onderzoek onvoldoende expliciet onderscheid tussen een *ervaringsdrager* en een *ervaringsdeskundige*. Dit onderscheid verdient volgens hen meer aandacht in onderzoek en praktijk.

Vorming en opleiding

In het onderzoek wordt de vraag gesteld of ervaringskennis op zich voldoende is en of bijkomende opleiding noodzakelijk is. Familieorganisaties zien opleiding of vorming als waardevol, maar formuleren enkele duidelijke randvoorwaarden.

- Erkenning van de unieke rol: Een opleiding kan helpen om de rol als familie ervaringsdeskundige sterker op te nemen, maar mag er niet toe leiden dat familie-ervaringsdeskundigen “mini-hulpverleners” worden. Hun kracht ligt juist in hun unieke ervaringskennis en hun onafhankelijke familieperspectief. Te veel professionalisering kan die authenticiteit onder druk zetten.
- Niet elke familie-ervaringsdeskundige neemt dezelfde rol op. De ondersteuningsnoden verschillen naargelang iemand actief is als lotgenoot, vertegenwoordiger, brugfiguur of beleidsadviseur. Opleiding zou idealiter dus flexibel en rolgebonden zijn.
- Familieorganisaties benoemen enkele verschillende onderwerpen die belangrijk kunnen zijn tijdens een opleiding:
    - zelfzorg en omgaan met belasting;
    - basis gesprekstechnieken;
    - inzicht in het hulpverleningslandschap;
    - leren omgaan met grenzen tussen het eigen verhaal en dat van anderen;
    - uitwisseling en intervisie met andere familie-ervaringsdeskundigen.

Organisatiecultuur maakt het verschil

Een belangrijke conclusie uit het gesprek is dat duurzame inzet van familie-ervaringsdeskundigheid méér vraagt dan een individuele aanwerving van één familie-ervaringsdeskundige. Dit betekent niet automatisch dat een organisatie familievriendelijk werkt. Duurzame inbedding vraagt een cultuur waarin familieperspectieven welkom zijn en daadwerkelijk impact kunnen hebben. Openheid van hulpverleners en gedragenheid binnen teams zijn daarbij cruciale voorwaarden.

Vrijwillig of betaald: verschillende uitdagingen

Tot slot vragen familieorganisaties aandacht voor het verschil tussen vrijwillige en betaalde inzet. Betaalde familie-ervaringsdeskundigen ervaren soms minder vrijheid en botsen vaker op organisatorische verwachtingen. Dit vraagt blijvende aandacht in de manier waarop rollen worden vormgegeven.